

HRVATSKO PSIHIJATRIJSKO DRUŠTVO  
Zagreb, Bolnička cesta 32,  
Predsjednik: prof. dr. sc. Vlado Jukić  
e-mail: hpd@psihijatrija.hr  
vlado.jukic@bolnica-vrapce.hr  
U Zagrebu, 20. srpnja 2013.

Posredstvom HINE, svim hrvatskim medijima,  
Svima na koje se odnosi

## NEVLADINE UDRUGE I MEDIJI STIGMATIZIRAJU DUŠEVNE BOLESNIKE, PSIHIJATRIJSKE USTANOVE TE PSIHIJATRE I DRUGE PSIHIJATRIJSKE DJELATNIKE

Zadnjih dana neke nevladine udruge i neki mediji (posebno čudi da u tom orkestru značajan doprinos daje HRT !?!) svojim nastupima i napisima, možda s časnim namjerama, značajno su doprinijeli (daljnjoj i snažnijoj) stigmatizaciji osoba s duševnim smetnjama. Pokušavajući se, na neprimjeren način, obračuna(va)ti s društvenim „moćnicima“ (u „obračunu“ s jednim „moćnikom“, obračunavaju se i dovode u pitanje cjelokupni sustav – sve je po njima umreženo, svi su krivi, sve ih treba prokazati i kazniti bez sudskog procesa i mogućnosti da se čuje i druga strana – jedan sudac je, po tome, zbog svojih privatnih razloga, umrežio i za svoje interese angažirao dva županijska i Vrhovni sud RH, jedan prekršajni sud, dvije psihijatrijske klinike i njezine djelatnike, ministra zdravlja... i tko zna koga još – vjerojatno će se doći do cijelog državnog vrha „koji stoji iza svega ovoga“, jer puštajući da se narod zabavlja „nezakonitim“ psihijatrijskim hospitalizacijama, skreće se pozornost od krize u zemlji...), kao oružje za obračun koriste psihijatrijske bolesnike, psihijatrijske ustanove, psihijatre, medicinske sestre i tehničare i druge djelatnike u psihijatriji. Pišući i govoreći o psihijatriji kao medicinskoj disciplini koja, uz pomoć neodgovornih psihijatara i, u dogovoru s političkim i drugim moćnicima, bez psihijatrijskih indikacija, odnosno bespotrebno i s namjerom da naškodi, pojedince, koji se u pravilu suprotstavljaju pojedinim moćnicima i elitama općenito (a što je tek s nesretnicima koji

ne mogu prodrijeti u medije i do kojih briga nevladinih udruge ne može doći!?!), proglašava duševnim bolesnicima i oduzima im slobodu, u prvom redu nanosi štetu samim bolesnicima. U svojim istupima ti mediji i te nevladine udruge naglašavaju da psihijatri i psihijatrijski djelatnici pojedincima ne oduzimaju samo slobodu, nego ih tijekom prisilne hospitalizacije ponižavaju (npr. skidaju ih do gola pred drugim osobama), vežu, prisilno „kljukaju“ lijekovima te od njih pravi „zombije“... S takvim će osobama, valjda, i kasnije, nakon otpusta iz bolnice – nema još tvrdnji da se ove osobe, po njima bolesnici pod navodnim znakovima, doživotno drže prisilno hospitaliziranima, no kako stvari stoje, nije nerealno očekivati i takvu tvrdnju! – nastaviti manipulirati dajući im nepotrebno lijekove i tako ih držati, valjda u korist i na zahtjev moćnika, pod kontrolom...

Ovakvim pristupom, a ne može ga se poreći – treba samo baciti pogled na sve ono što je o psihijatriji i psihijatricima napisano i rečeno ovih dana (“Psihijatrija zlostavlja, slučaj Z.K. i kršenja temeljnih ljudskih prava“, „Ovakvo djelovanje u slučaju Z.K. dostojno je Staljina, Tita i Sadama Huseina“, „Zdrava sam u ludnici. Tu me na silu zatvorio muž“, „Sučevu suprugu „strpali“ na psihijatriju bez prethodno pribavljenog mišljenja bilo kojeg liječnika“, „To je mrkli mrak, srednji vjek“ itd.) - izravno se i neizravno škodi duševnim bolesnicima, njihovim obiteljima i svima onima kojima je potrebna psihijatrijska pomoć. Psihijatrij-

ske bolesnike se stigmatizira i to baš na onom planu (ako bi se o stigmatizaciji i stigmatiziranosti duševnih bolesnika upće moglo govoriti selektivno – npr. teza da su duševni bolesnici opasni, stigmatizira sve duševne bolesnike i to kao takve – opasan je, zato je nepoželjan, zaobiđi ga, nemoj se s njim družiti, nemoj ga zapošljavati, izdvoji ga iz društva i stavi iza debelih zidova i rešetaka...) na kojem ih se, kako je uvjeren najveći dio boraca za njihova prava i dostojanstvo, štiti! Voditi ovakvu harangu (a ono što se zadnjih dana događa tako poimam) protiv psihijatrije (unatoč određenim ogradama pojedinih njezinih uzročnika) znači svoditi je na „opasnu struku“ koja, eto, samo čeka da (na mig moćnika) nekoga zgrabi i prisilno hospitalizira te mu, bez ikakve potrebe, daje opasne lijekove! Kada se zna da gotovo jedna trećina onih koji se hospitalno psihijatrijski liječe negira da im je psihijatrijsko liječenje potrebno – nemaju uvid u svoje stanje (od alkoholičara i ovisnika o drogama do onih koji pate od raznih tipova demencije te onih s raznim psihotičnim poremećajima; pitajte samo članove njihovih obitelji – a gotovo svatko poznaje nekoga tko ima ozbiljnih problema zbog psihičkih tegoba) i ne žele se liječiti - ovakav „pristup“ medija i nekih nevladinih udruga samo pojačava njihov otpor prema liječenju! A neliječena bolest često napreduje do razine koja, izravno ili neizravno, vrlo ozbiljno ugrožava samog bolesnika, a, nerijetko, i njegovu okolinu. Upravo zbog stigme mnogi, kojima je ono potrebno, izbjegavaju psihijatrijsko liječenje. U tome ih, zbog istog razloga, u početku bolesti, nadajući se da su smetnje prolazne naravi, ili da ih je moguće otkloniti nepsihijatrijskim metodama (prema nekim istraživanjima preko 50% duševnih bolesnika prije nego se obrati psihijatru traži pomoć kod kojekakvih alternativaca...), podržavaju članovi obitelji. Tako se gubi dragocjeno vrijeme do početka pravog liječenja (prema nizu istraživanja psihijatrijski bolesnici s psihotičnim smetnjama na liječenje se u prosjeku javljaju tek dvije godine od početka bolesti!). A što se s liječenjem započne kasnije, to su rezultati liječenja slabiji!

Ako se primijeni mjera prisilne hospitalizacije, koja implicira i prisilno liječenje (od svih psihijatrijskih hospitalizacija 2-5% ih se u svijetu provodi prisilno; samo se u „Vrapču“ godišnje prisilno hospitalizira 150-200 bolesnika, a gotovo ih dvije tisuće biva u bolnicu dovedeno protiv svoje volje ili u stanju u kojem ne mogu izraziti svoju slobodnu volju!?!), kao u slučaju zbog kojega je i došlo do ove hajke na psihijatriju, onda se psihijatri i psihijatrijski djelatnici izlažu medijskom linču „zbog nezakonitog oduzimanja slobode pojedincu“. S druge strane, ako duševni bolesnik počini neko teže kazneno djelo, isti ti mediji i iste nevladine udruge prozivaju psihijatru za nemar, nerad, neznanje i površnost te „traže njihove glave“ zbog nepostupanja, odnosno zbog toga što nisu na vrijeme proveli prisilnu hospitalizaciju i prisilno liječenje tog bolesnika jer bi tako, vjerojatno, spriječili tragediju koja se dogodila. Kada je riječ o ovom drugom, sjetimo se samo medijskog praćenja bijega sudskopsihijatrijskog bolesnika iz „Vrapča“ počet-

kom 2010. godine, ali i niza drugih napisa povodom nekih tragedija čiji su uzročnici bili duševni bolesnici.

Dakle, uz to što stigmatiziraju duševne bolesnike i psihijatrijske ustanove (prije pet godina medijima sam uputio molbu da ne stigmatiziraju psihijatrijske ustanove nazivajući ih ludnicama!) mediji i neke nevladine udruge izrazito agresivno napadaju psihijatru od kojih očekuju „priznanje krivnje“ i povlačenje u mišju rupu u kojoj bi ih, eventualno, mogli naći oni kojima je potrebna njihova pomoć, a još nisu inducirani medijima po kojima su oni izvor opasnosti za pojedinca... Tjeraju li to mediji i pojedinci iz nevladinih udruga psihijatru „u defenzivu“? Čini se da tjeraju! No, ako bi psihijatri bili stjerani u mišju rupu, odnosno ako bi zauzeli „defenzivnu poziciju“ (o tome sam pisao u „Vjesniku“ 2007. godine!), to bi bilo pogubno za duševne bolesnike i sve one kojima je potrebna psihijatrijska pomoć. Od ljudskih prava duševnih bolesnika bojim se ne bi ostalo ništa! Naime, teško da bi se psihijatrijski laici bez psihijataru, koji su se od početaka povijesti psihijatrije kao medicinske discipline praktički jedini brinuli o pravima i dostojanstvu duševnih bolesnika, mogli adekvatno boriti za prava psihijatrijskih bolesnika (pa psihijatri su prvi artikulirali problem prava duševnih bolesnika i pozvali javnost da se toj kategoriji bolesnika pomogne!).

Prije petnaestak godina reagirao sam na jedan napis glavnog urednika „Nacionala“ koji je pisao o zloupotrebi psihijatrije (u „Vrapču“). U tom pismu, koje nikada nije objavljeno (kao ni mnoga druga koja su pisana raznim povodima, a najčešće s ciljem da se upozori na probleme koje površni, neodgovorni, nestručni ili zlonamjerni napisi o psihijatriji mogu izazvati!), naveo sam da svaka batina ima dva kraja te da onaj tupi kraj može, a to se često dogodi, ozlijediti i one kojima batina nije bila namjenjena, pa i samog udarača batinom. Ovdje ponavljam da batina kojom se sada mlati po psihijatriji, psihijatrijskim ustanovama i psihijatrima u prvom redu udara po psihijatrijskim pacijentima! Nadajmo se da ih, ipak, neće teško ozlijediti!. Bilo bi nam, isto tako, žao ako bi se kao bumerang vratila i ozlijedila one koji njome udaraju.

Iako možda može djelovati neukusno, ipak moram reći da hrvatska psihijatrija u pravilu funkcionira u skladu s pravnim normama, da štiti ljudska prava duševnih bolesnika te da se prema njima ophodi u skladu s normama dobre kliničke prakse. No, stanje nikada ne može biti takvo da ga se ne može, i ne treba, poboljšavati. S ciljem uspostave još bolje zaštite prava duševnih bolesnika i kontrole onih koji bi ta prava mogli narušiti, Klinika za psihijatriju Vrapče, Hrvatsko psihijatrijsko društvo, Hrvatsko društvo za forenzičku psihijatriju HLZ-a i Hrvatsko društvo za psihijatriju i pravo pokrenule se prije tri godine inicijativu da se u Hrvatskoj 6. lipanj (6. lipnja 1880. godine tadašnja je hrvatska vlada potvrdila Statut Zavoda za umobolne Stejnjevec, današnja Klinika za psihijatriju Vrapče, u kojem se zaposlenici i ostali obvezuju na izuzetno visok stupanj zaštite prava hospitaliziranih bolesnika!) proglasi Danom

prava osoba s duševnim smetnjama. (Hrvatski je sabor u lipnju 2012. proglasio *6. lipanj Danom prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj*). Pripremajući taj prijedlog u „Vrapču“ smo 2011. održali simpozij o temi prava osoba s duševnim smetnjama. Na taj simpozij, kao i ovogodišnji simpozij o istoj temi koji je održan 6. lipnja 2013. g., poimence smo pozvali i neke od onih koji sada nekorektno, nestručno pa i zlonamjerno hrvatsku psihijatriju vide kao srednjevjekovnu, no nisu se odazvali. Na jesen ove godine (vjerojatno 10. listopada na Svjetski dan mentalnog zdravlja) Hrvatsko će psihijatrijsko društvo i Klinika za psihijatriju Vrapče, uz nadamo se i druge suorganizatore, organizirati simpozij/seminar/okrugli stol s temom „Mediji i psihijatrija – zaštita ljudskih prava osoba s duševnim smetnjama, uloga medija na unaprjeđenju mentalnog zdravlja“ (?). Nadamo se da će se svi pozvani, a poimence ćemo pozvati sve one koji su ovih dana istupali u medijima ili su autori napisali o „zloupotrebi psihijatrije u Hrvatskoj“, odazvati i aktivno sudjelovati na ovom simpoziju. Uvjeren sam da bi to moglo značajno doprinijeti ne samo unaprjeđenju komunikacije između psihijatrijskih djelatnika, aktivista nevladinih udruga koje se ovom problematikom bave te novinara čija je dužnost adekvatno informirati javnost, nego i poboljšanju položaja osoba s duševnim smetnjama u sustavu zdravstva i u društvu općenito.

I na kraju, uz napomenu da u Hrvatskoj, a usudujem se reći da imam dobar uvid u stanje funkcioniranja hrvatske psihijatrije, nema prisilnih hospitalizacija koje bi imale bilo kakvu političku ili izvanpsihijatrijsku konotaciju, zgodno je ovdje navesti da je u vrijeme komunizma, u razdoblju od 1969. do 1987., zbog političkih razloga, u „Vrapču“ bilo „izolirano“ 49 pojedinaca – 44 muškarca i pet žena i to u 120 navrata; 45% tih „izolacija“ odnosilo se na vrijeme Titovog boravka u Zagrebu! Pojedince koje se „izoliralo“ u pravilu je dovodila policija uz popratni dopis da se te osobe prepraćuju u „Vrapče“ nakon dogovora načelnika SUP-a Grada Zagreba i ravnatelja Bolnice „Vrapče“. To je bila zloupotreba psihijatrije u političke svrhe! Ako bi netko danas tako nešto i pokušao učiniti, taj bi pokušaj brzo bio osujećen. Uz društvenu kontrolu, postoji i ona zakonska. No, i zakoni uvijek mogu biti bolji. Zato upravo sada jedna radna grupa Ministarstva pravosuđa RH radi prijedlog izmjena i dopuna Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

S poštovanjem,

Predsjednik Hrvatskog psihijatrijskog društva:  
Prof. dr. sc. Vlado Jukić